

eredményre vezetett, hogy az újságolvasást jól megfontolt előzetes útbaigazítás alapján határozott tárgyakra kell korlátozni. A további fejtegetések ennek megfelelően a mit? hol? és hogyan? kérdések tisztázásával foglalkoznak. Erre részletes tárgyi tételeket kapunk a falusi iskolák számára (havi beosztással is), a középiskolákban pedig a fajismeret és a vezéregyenységek tárgyalása kívánatos. »Miért ne kísérelnők meg a középiskolák 5. vagy 6. osztályában a történelem és földrajz tanítását néhány hónapon keresztül kizárólag egy nagy német napilapra felépíteni?« (33). Ezt a kockázatos kérdést utóbb (45. l.) azzal enyhíti ugyan, hogy az újságolvasást nem akarja új tantárgyként beilleszteni. Függelékül néhány újságnak következő híreit ajánlja: Gázvédelem az egyiptomi iskolákban, Oriás olajtartályok Kapadokiában, A Labour-Party propaganda-hadjárat.

Az előzmények alapján a pedagógus is szót kér és kiinduló pontul utal rá, hogy ebben a szerinte még vitás kérdésben 3 alapvető tényező szerepel: a tanuló, a tanár és a sajtó. Ezek a valóságban maguk között számos kombinációt, lehetőséget tárnak elénk, de ugyanannyi nehézséget, súrlódási felületet. Felette súlyos, mert az ifjúság és rajta keresztül a nemzet jövőjére kiható kérdések jelentkeznek itt: Egyáltalában az iskolában helye van-e a politikának, politizálásnak, politikai propagandának? A középiskolai tanulók értelmi foka (hát még a népiskolabelieké!) megüti-e a mértéket arra, hogy bizonyos dolgokban önálló, kiforró véleményük lehessen? Ezzel szemben megengedhető-e, hogy külső (egyéni) felfogást erőszakoljanak rájuk? Vajjon a legnagyobb körültekintés mellett sikerülhet-e a politika veszedelmes szirtjeit elkerülni, ha pedig nem, lehet-e elejét venni a tanár és növendékek és ez utóbbiak egymást közt támadó szenvedélyes vitáknak? Ezekre a kérdésekre pedagógiai lelkiismeretünk a következő választ adja: Ha mindenáron újságot akarnak a tanulókkal olvasatni, azt sokkal-móddal a hírekre, eseményekre, tényekre kellene korlátozni, a többit pedig a szülői házra bízni. Ilyen értelemben a külföldi lapok alkalmi olvasatása az idegen nyelvek tanításában is előnnyel alkalmazható, amiről szerzőnk megfeledezett.

A könyv borítékát a Völkischer Beobachter buzgón olvasó fiatalok csoportjának képe díszíti. Egyik hírének szembetűnő kövérbetűs címe: »Festlicher Empfang Horthys in Nürnberg«.

hf.

Ernst Otto: Wert und Wirklichkeit. Bausteine zu einer deutschen Pädagogik. Berlin 1941. 8-r., 240 l.

A prágai német egyetem neveléstudományi professzorát legújabb munkájában — mint az előszóban írja — az a meggondolás vezette, hogy amikor a német ifjúság majd győzedelmesen hazatér a harcterről, számára a jövő elméletileg is elő legyen készítve. E végből elvi tisztázásokra van szükség. Ilyen elvi tisztázást kísérel meg könyvében.

A munka első részében (7—60. l.) az értékek világával foglalkozik. A merev és nem szemléletes fogalom helyébe az általánosításnak egy másik

segédeszközét, a típust, kívánja tenni, mert ez a való életnek folyékony dinamikáját is visszaadja. Ennek megfelelően nem értékfogalomról beszél, hanem az értéket típusosan értelmezi. Az érték szava sokrétű. Őt értékosztályt különböztet meg. Ezek: a gyakorlati tevékenység, az elmélet, a teljesítmény, a jóság, a szentség. Megfelelő értékélmények: takarékoság, igazságosság, felelősség, odaadás és alázatosság. Értékterületek: technika, tudomány és művészet, politika, jótékonykodás és kultusz. E típusok közül a teljesítmény érdekli leginkább. Ez felelősségteljes szolgálatot jelent. Szembeállítja a joggal, amely racionális természetű; a teljesítmény lényegileg irracionális. A jog új felfogása, hogy a közösségért vállalt kötelesség. A formális jog megbukott. Helyét el kell foglalnia annak az értelmezésnek, hogy az kölcsönös segítség az élet harcában. A konvenció is hasonló racionális életszabályozó, habár nincs is olyan rendszerbe szedve mint a jog. A konvenció igazi értelmezése is az, hogy jóindulattal legyünk tekintettel embertársainkra.

A második fejezet a *valóságot* (61—124. l.) taglalja. Minden teljesítmény elméleti tudáson és gyakorlati képességeken nyugszik. Ezek nélkül el nem képzelhető. Viszont a puszta tudás és képesség is mesterséges elszigetelés felelősségteljes cselekedet nélkül. Ember sincs önmagában, ez is természetellenes izoláció, csupán valamelyik néphez kötve. Neveléstudomány is csak nemzeti alapon lehetséges. Kétféle nevelésről szól, egyéniről és közösségről. A szerző szerint a nevelés a teljesítményhez, a felelősségteljes munkához való embervezetést jelent. (95. l.) A közösség természetes, örök-tartamú alapalakulatai: a személy, család, nép és emberiség. Az állam ezzel szemben szervezet. Alapkérdés itt a szabadság és kötöttség kettőssége. A liberális pártrendszerű állam a szabadságot valósítja meg; az autoritatív parancsuralmi rendszerek pedig a kötöttséget. Ezek természetesen határesetek, tisztán nem fordulnak elő, csak túlnyomóságról beszélhetünk. Lényeges, hogy nem kiegyenlíthetetlen ellentétek. Fölveti a kérdést, hogy mi köze a nemzeti és szociális államnak az iskolához, és mennyi része van a népnevelésben. Az iskolának is a teljesítmény alapjait kell leraknia. Ez azonban nem történhet biztos tudás nyújtása és képességek fejlesztése nélkül. Az autoritatív állam nevelésügyének a mai enciklopédikus tanulás jórészeről le kell mondania. Ezt a követelményt sokan félreértik. Az a helyzet, hogy a régi munkaiskola helyét a felelősségteljes szolgálat teljesítményiskolája foglalja el.

A könyv harmadik része (125—129. l.) *szándékolt valóság* címén a nevelésügy elérhető eredményeiről tájékoztat. A politika nem uralmat és puszta hatalomgyakorlást jelent, hanem a nép javáért való szolgálatot. Minden nyilvános iskolának és az állam valamennyi nevelő intézményének az a feladata, hogy ezt az eszmét szolgálja. Német világnézet szerint ez jelenti a nemzetpolitikai nevelést. Természetes és kulturális tanulást különböztet meg. A természetes ismeretszerzést a tervszerű oktatásban is érvényesíteni kell. Ez több követelményhez vezet. Az iskolában is adjunk teret a természetes keresésnek és kísérletezésnek, ezt kívánja a spontaneitás elve, vagy a lehe-

tőleg legkevesebb segítése. Személyes bekapcsolással a siker örömét magasra fokozzuk, mert az iskolában az unalom a legtöbb baj forrása, ez a benső részvétel biztosításának elve. Végül mérjük követelményeinket növendékeink teljesítőképességéhez, amit az egyéni teljesítményfokozás elve követel.

A régi normatív neveléstan az általános műveltség elvont és világtól távol álló ideájából vezette le összes tétéleit. Ezzel szemben a mai nevelésügyet a valóságos helyzet és a nemzeti kívánságok irányítják. (147. l.) Legértékesebb művelődési anyag a népi műveltség, s ebben is legfontosabb az anyanyelv. Metodikai téren a globális módszert tartja igazán jónak, mert ez megőrzi a dolgok és az ember egységét. Igazi embervezetés nem történhetik beszéddel, hanem egyedül a nevelési közösség élő kölcsönhatásában végbenemő cselekvés által, leginkább a vezető példája nyomán. A tanterveket régen a tudományok szempontjai szerint állították össze, újabban a gyermekhez alkalmazkodtak, ma a haza és a cselekvés oldaláról kell megközelítenünk. Az oktatás bármelyik formája (egyéni oktatás, osztálymunka, csendesfoglalkozás, összpontosító tanítás stb.) csak azt tekintheti céljának, hogy felelősségteljes szolgálatra neveljen, mégpedig lehetőleg spontán tevékenység által.

Ez röviden az az elvi háttér, amelyet szerző a mai német nevelési rendszer gyakorlata számára elméleti alapvetésnek szánt. Nem hiába hangoztatják vezető nemzetiszocialista pedagógusok, hogy előbb a gyakorlatot építik ki, nem sietős a rendszer felállításának elméleti alapozása. *Ernst Otto* ehhez már elékezettnek látja az időt. Munkájának ismételt, gondos áttanulmányozása után az a benyomásunk, hogy kísérlete nem egészen sikerült. A nevelésügy szervezete, jelenlegi gyakorlata kész adottságként állt a szerző előtt s mégsem ebből a konkrét valóságból indult ki, hanem fordított utat követett. Bölcséleti, főleg értékelméleti, fejtegetésekkel kezdi és jut lassan a nevelés meglévő rendjéhez, a valósághoz. A régi nevelésügyet emlegetve nagyon leszólja a levegőben lógó, alaptételekből dedukáló neveléstant. És könyvében maga is a lenézett dedukciót alkalmazza. Fejtegetéseinek menete egyébként sem egyirányú. Sokszor többszöri alapos átgondolás után sem érezzük az előzmények és következmények szerves kapcsolatát. Legvilágosabb és legtöbb haszonnal forgatható rész az utolsó fejezet, ahol régi és új elvek sajátos keveredése teszi tanulságossá az olvasást. *Ernst Otto* könyve tipikus példája a régi nevelésügy emlőim felnőtt, sokáig azt művelő, de újabban a meglévő rendszerhez alkalmazkodó nevelési elmélkedő munkásságának.

Jankovits Miklós.

Hugo Koop: Über die Lehrbarkeit der Tugend. (Hamburger Philosophische Arbeiten). Untersuchungen zum platonischen und nachplatonischen Problem des Lehrens und Lernens. 86 lap. Tritsch-Verlag Würzburg, 1940. 8-r., 89 lap.

A platonizmus ismeretelméleti szempontból tekintett alapproblémájáról: az erény taníthatóságáról, illetőleg általában az ismeretszerzés és ismeretátadás lehetőségeiről és feltételeiről szól ez a nagy alapossággal megírt